

APLICAREA UNOR TEHNICI DE DEZVOLTARE A GÂNDIRII CRITICE LA LECȚIILE DE GEOGRAFIE ÎN CLASA A VIII-A

Elena SOCHIRCĂ, Dr., conferențiar universitar
Vitalie MAMOT, Lector superior
Universitatea de Stat din Tiraspol
geo.sochirca.elena@gmail.com

***Abstract.** Developing students' critical thinking is a competence inherent in the development of integral personality. To teach a student to think critically means to free them from constraints and stereotypes, but to a great extent it means to prepare for the life that will permanently claim their ability to think on their own, to start a discussion, by admitting from the start that there is not one answer and only one correct solution. This article presents the didactic approach of a physical geography lesson of the Republic of Moldova in the 8th grade with the subject "General characterization of vegetation", in which several techniques of critical thinking development is applied.*

Keywords: *critical thinking, geography, vegetation*

INTRODUCERE

Dintre competențele-cheie curriculare, dezvoltarea gândirii critice se referă, în special, la *Competențele de învățare/de a învăța să înveți*. Dezvoltarea gândirii critice a elevilor este o competență inerentă dezvoltării personalității integre și integrale. A-l învăța pe elev să gândească în mod critic înseamnă a-l elibera de constrângeri și stereotipuri, dar în cea mai mare măsură înseamnă și a-l pregăti pentru viața care îi va reclama în permanență capacitatea de a gândi pe cont propriu, de a porni o discuție, admitând din start că nu există un singur răspuns și o singură soluție corectă. În acest articol este prezentat demersul didactic al unei lecții de geografie fizică a Republicii Moldova la clasa a VIII-a, cu subiectul "*Caracterizarea generală a vegetației*", în care sunt aplicate câteva tehnici de dezvoltare a gândirii critice.

MATERIALE ȘI METODE

Tehnicile de dezvoltare a gândirii critice se caracterizează prin câteva avantaje, care le asigură popularitatea, și pe primul loc se plasează argumentul că elevul se află, pe tot parcursul lecției, într-o situație de învățare ghidată/dirijată și monitorizată, rămânând actor principal și subiect al învățării. Tehnicile de dezvoltare a gândirii critice sînt flexibile și ușor adaptabile la diferite condiții de lucru; nu necesită echipament special și se pot desfășura cu tabla, creta, manualul, caietul etc. sunt universale în raport cu vârsta copiilor; permit asimilarea temeinică a materiei de către toți elevii în timp relativ scurt. Secvența de lecție prezentată în articol este structurată conform **modelului ERRE** (Evocare-Realizarea sensului-Reflecție-Extindere), configurat ca un cadru de gândire și de învățare propice dezvoltării gândirii critice și integrării creative a informațiilor și conceptelor (J.L. Meredith și K.S. Steele în 1995).

DISCUȚII ȘI REZULTATE

Demersul didactic a fost organizat și desfășurat la clasa a VIII-a, la lecția cu tema: "*Caracterizarea generală a vegetației*". Este o lecție de predare-învățare proiectată în Unitatea de învățare "*Vegetația, lumea animală și solul*".

Competențe specifice: identificarea relațiilor dintre componente, fenomene și procese naturale. Argumentarea prin exemple concrete relațiile cauză-efect dintre societate și natură, relațiile reciproce dintre componentele naturii.

Obiective operaționale. La sfârșitul activităților de învățare, elevii vor fi capabili:

O₁ – să definească noțiunile de *vegetație* și *floră*, utilizând textul din manual;

O₂ – să explice acțiunea principalilor factori de dezvoltare și răspândire a vegetației pe teritoriul Republicii Moldova, utilizând textul și tabelul;

O₃ – să argumenteze influența negativă a activității umane asupra dezvoltării și răspândirii vegetației pe teritoriul Republicii Moldova, completând tabelul *Cauze- Efecte*;

O₄ – să aprecieze importanța plantelor în natură și viața omului, completând un poster.

Metode/tehnici didactice: descoperirea, analiza unui fragment de text, tabelul incomplet, explicația, gândește-perechi-prezintă, tabelul cauză-efect, fișe de lucru în perechi.

Forme de organizare: frontal, individual, în perechi;

Resurse educaționale: manualul, tabla, fișe de lucru, imagini și fotografii, poster.

Etapa Evocare

Activitate individuală. Profesorul le prezintă elevilor un fragment de text din lucrarea *”Descrierea Moldovei”* de D. Cantemir. Sarcina de lucru: timp de două minute elevii citesc fragmentul de text și răspund la câteva întrebări: *„...Pădurile Moldovei, multe și frumoase, conțin atât lemn de prelucrat, cât și copaci fructiferi. Mai mult decât altele, două păduri de stejari au rămas celebre: cea din Cotnari și cea din Tigheci... Pădurea cealaltă, numită Tigheci, este așezată de partea cealaltă a Prutului, la marginea Basarabiei, mijlocul ei pe rază are circa 30 mile italiene. Este cea mai întărită fortăreață a Moldovei contra sciților, care deseori a fost încercată dar niciodată nu a fost trecută. Arborii sânt destul de înalți, cu toate că au o desime uluitoare, încât nici un pedestraș nu o poate străbate decât numai pe potecile cunoscute de locuitorii băștinași.”*

- Denumirea căror păduri de stejari sunt menționate în text?

- Cum se numește pădurea *cealaltă* descrisă în text?

- Care era rolul acestei păduri?

- Enumerați două particularități menționate în text ale acestei păduri.

Activitate frontală. Profesorul adresează o întrebare: *Amintiți-vă ce specii de plante caracteristice pădurilor de foioase din Europa cunoașteți...?*

Etapa Realizarea sensului

Profesorul anunță subiectul ce va fi învățat la lecție.

Activitate individuală. Timp de 2 minute, elevii citesc fragmentul de text din manual și răspund la întrebarea: *Prin ce se deosebesc noțiunile de ”floră” și ”vegetație”?*

Activitate individuală. Elevii citesc textul din manual și completează tabelul incomplet de mai jos, explicând acțiunea principalilor factori de dezvoltare și răspândire a vegetației pe teritoriul Republicii Moldova (12 minute).

Tabelul 1. Tabelul incomplet ”Factorii de dezvoltare a vegetației în Republica Moldova”

Factorii de dezvoltare a vegetației	Explicații succinte
1. Poziția fizico-geografică a Republicii Moldova	Teritoriul Republicii Moldova este situat la intersecția a trei regiuni biogeografice: central-europeană (<i>păduri de foioase: fag, carpen, ulm, stejarul-pedunculat</i>), euroasiatică de stepă și silvostepă (<i>mesteacănul, negara, păiușul, pelinul</i>), mediteraniană de vegetație xerofită cu frunza aspră (<i>stejarul-pufos, cornul, cărpinița, dârmozul, vița-de-pădure</i>).
2. Clima	Clima determină formarea tipurilor zonale de vegetație, de stepă și de pădure. Regimul temperaturilor și cantitatea de precipitații condiționează dezvoltarea vegetației ierboase (pajiști naturale). În regiunile cu cantități anuale mari de precipitații crește vegetația arboricolă (masive de păduri).
3. Relieful	Teritoriile cu altitudine joasă, creează condiții pentru dezvoltarea vegetației ierboase, de stepă. În sectoarele cele mai joase se întâlnesc pajiștile și pădurile de luncă. Pe versanții cu expoziție sudică, mai însoriți și mai uscați,

<i>Factorii de dezvoltare a vegetației</i>	<i>Explicații succinte</i>
	cresc plante termofile, iubitoare de căldură. La altitudinea de 200-250 m cresc specii ierboase, iar mai sus - păduri de foioase.
4. Apele	Plantele sunt adaptate la deficitul de umiditate (specii xerofite, în regiunile de stepă) sau la excesul acesteia (plante hidrofite, în luncile râurilor, în jurul lacurilor, în sectoarele înmlăștinite).
5. Solul	Oferă substanțe nutritive, elemente minerale, servește drept suport pentru plante, înmagazinează umiditatea.
6. Rocile	Unele specii de plante preferă rocile nisipoase, altele – rocile argiloase sau calcaroase. Pe versanții formați pe calcare se dezvoltă vegetația petrofită.
7. Lumea animală	Animalele contribuie la polenizarea plantelor și la răspândirea lor.
8. Omul	Intervențiile omului au impact atât negativ, cât și pozitiv asupra vegetației. Rolul pozitiv al omului se manifestă în extinderea unor terenuri cu vegetație naturală, protejarea anumitor terenuri sau specii, răspândirea unor specii valoroase.

Activitate în perechi. Tehnica Gândește-Perechi-Prezintă. Elevii urmează ca în decurs de cinci minute, inițial individual, apoi în pereche să desfășoare ideile de mai jos:

- Flora țării noastre este bogată în specii de ....;
- Vegetația este specifică pentru două zone naturale .....
- În componența vegetației sînt prezente plante, specifice pentru trei regiuni biogeografice ...;
- Ariile forestiere sînt reduse, gradul de împădurire este mic .....
- Condițiile naturale au determinat dezvoltarea și răspîndirea a mai multor tipuri de vegetație...;
- Toate tipurile de vegetație constituie patrimoniul natural al țării noastre ...;
- Răspîndirea vegetației naturale are un caracter fragmentat și s-a păstrat pe arii restrînse ....

Activitate în perechi. Tabelul cauză-efect. Elevii completează tabelul de mai jos în care indică impactul negativ al activității umane asupra răspîndirii și dezvoltării vegetației pe teritoriul Republicii Moldova (12 minute):

Tabelul 2. Impactul negativ al activității umane asupra răspîndirii și dezvoltării vegetației pe teritoriul Republicii Moldova

<i>Cauze</i>	<i>Efecte</i>
Defrișarea pădurilor	*Micșorarea cantității de oxigen și mărirea cantității de bioxid de carbon în atmosferă. *Multe specii de animale își pierd habitatul. *Modificarea climei.
Deștelenirea pajiștilor	*Distrușgerea ecosistemului natural. *Animalele, prezente în regiunea dată, migrează sau pier. *Modificarea vegetației.
Desecarea terenurilor înmlăștinite	*Distrușgerea habitatului unor organisme vii. *Aceste soluri nu prezintă posibilități de dezvoltare a unei agriculturii durabile.

<i>Cauze</i>	<i>Efecte</i>
Modificarea albiei râurilor	*Dispariția șesului aluvial. *Digurile de protecție pot ceda și astfel pot fi inundate localitățile construite în aceste locuri.
Practicarea pășunatului excesiv	*Distrușterea rădăcinilor plantelor. *Utilizarea timpurie a pășunilor. *Numărul mare de animale, duce la insuficiența de spațiu pentru pășunat
Extinderea terenurilor pentru construcții	*Distrușterea ecosistemului natural. *Poluarea fonică a mediului.

Etapa de Reflecție

Activitate individuală. Elevii completează un tabel de clasificare. Clasificați vegetația din localitatea natală și din împrejurimile ei, indicând pentru fiecare tip câte 4-5 specii (tabelul 3).

Tabelul 3. Clasificați vegetația din localitatea natală și din împrejurimile ei, indicând pentru fiecare tip câte 4-5 specii

Vegetație de stepă	Vegetație de pădure	Vegetație de luncă	Vegetație acvatică
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.

Activitate în grup. Elevii sunt împărțiți în câteva grupuri și timp de 5 minute, completează câte un poster cu titlul "*Importanța plantelor în natură și în viața omului*".

Variante de răspunsuri posibile (elevii scriu pe fișe ideile sale și le alipesc pe posterul de la tablă cu lipici sau scriu cu carioca):

1. Plantele sînt o sursă de hrană pentru animale.
2. Plantele alcătuiesc un înveliș pentru sol.
3. Apără organismele vii de radiația solară.
4. Remedii medicale.
5. Plantele îmbogățesc atmosfera cu oxigen.
6. Sursă de încălzire a locuințelor.
7. Materie primă în industria parfumeriei.
8. Materie primă în industrie textilă.
9. Pădurile reglează temperatura aerului, Contribuie la formarea climatelor.

Etapa de Extindere. *Activitate individuală.* Plantele medicinale sunt colectate în perioade anumite ale anului, în anumite locuri. Determinați condițiile de colectare a mușetelului.

CONCLUZII

Utilizând tehnicile de dezvoltare a gândirii critice la lecțiile de geografie, se constată că acestea oferă posibilitate elevilor de a parcurge detaliat informația analizată din manual și contribuie la dezvoltarea capacității elevilor de a aprecia critic conținutul temei, elevii învață să gândească profund, ceea ce determină personalizarea cunoștințelor și asigurarea unei învățări formative și durabile. Elevii au lucrat în mod individual, în perechi, frontal și în grupuri. În proiectarea și în organizarea situațiilor de învățare elevii au fost plasați în centrul procesului de predare-învățare, fiind utilizate metode și tehnici interactive. Elevii au fost motivați și s-au implicat activ în realizarea sarcinilor de lucru. S-a observat faptul că elevilor le-a crescut încrederea în

forțele proprii și că și-au menținut interesul față de tema abordată. Pe parcursul lecției elevii au manifestat spirit de colaborare, creativitate, gândire critică. Considerăm că utilizarea alternativelor metodologice moderne în activitatea didactică contribuie la îmbunătățirea calității procesului instructiv-educativ, având cu adevărat un caracter activ-participativ și o reală valoare educativ-formativă asupra personalității elevilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Curriculum de Geografie pentru treapta gimnazială (2010). Chișinău.
2. Dulamă, Maria, Eliza (2008), *Metodologii didactice activizante – teorie și practică*. Editura Clusium, Cluj Napoca.
3. Sochircă V., Odoleanu N., Boboc N., ș.a. *Geografia fizică a Republicii Moldova*. Manual pentru clasa a 8-a. Editura Știința. Chișinău.
4. Temple, Ch., Steele L., Meredith S. (2001), *Inițiere în metodologia Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gândirii Critice*, Supliment al revistei „Didactica Pro...”, Nr.1, Chișinău. (Adaptare: Cartaleanu T., Cosovan O., Crețu N.).